

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

บรรณารักษณ์ับว่า เป็นบุคลากรที่สำคัญของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นหน่วยงานทางวิชาการและเป็นแหล่งทรัพยากรทางสติปัญญาที่สำคัญในมหาวิทยาลัย บรรณารักษณ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นผู้ทำให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งบริการทางวิชาการอย่างแท้จริง เพราะเป็นทั้งผู้ปฏิบัติงานและให้บริการทางวิชาการแก่อาจารย์ นักศึกษา ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านการเรียน การสอน การค้นคว้า และการวิจัย ในฐานะที่บรรณารักษณ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นฝ่ายวิชาการให้บริการทางด้านวิชาการและอยู่ในแวดวงบรรยากาศทางวิชาการดังกล่าว จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัตินี้และความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับงานในด้านวิชาการ (บุวดี พิทักษ์ 2519 : 184) ดังนั้นนอกเหนือจากการปฏิบัติงานทางวิชาชีพโดยตรงอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว บรรณารักษณ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่สามารถทำได้คือการผลิตผลงานทางวิชาการออกเผยแพร่ การผลิตผลงานทางวิชาการนั้นนอกจากจะช่วยบรรณารักษณ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเองแล้ว ยังเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการของวิชาชีพบรรณารักษณ์ รวมทั้งการนำผลงานทางวิชาการไปใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษาและการเรียนการสอนในสาขาวิชาบรรณารักษณ์ศาสตร์ ตลอดจนเป็นผู้ช่วยกันคว้าในสาขาวิชาอื่น ๆ นอกจากนี้ การผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษณ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยยังจะช่วยแก้ไขภาพพจน์ที่ผิด ๆ ของบุคคลภายนอกวงการบรรณารักษณ์ศาสตร์ที่เข้าใจว่างานบรรณารักษณ์เป็นงานธุรการ (บรรณารักษณ์ 2524 : 2) โดยแท้ที่จริงแล้วการที่บรรณารักษณ์จะได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอกวงการบรรณารักษณ์ศาสตร์ว่าเป็นวิชาชีพหนึ่งเท่าเทียมกับวิชาชีพอื่น ๆ ก็ควรผลิตผลงานทางวิชาการ เช่น การเขียนบทความและหนังสือ และการผลิตสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ (Georgi 1974 : 155) โดยเฉพาะ

อย่างมีประสิทธิภาพผลงานทางวิชาการในสาขาวิชาของตนเอง เพื่อทำให้วรรณกรรมทางวิชาชีพ
เพิ่มพูนมากขึ้น (Downs 1950 : 320) นอกจากนี้การพัฒนาวรรณกรรมทางวิชาชีพยัง
เป็นมาตรฐานของวิชาชีพโดยทั่วไปประการหนึ่งด้วย (Stevenson 1960: 275)

ในด้านสถานการณ์ของบรรณารักษ์ มีผู้กล่าวถึงบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยใน
ประเทศสหรัฐอเมริกาว่าบรรณารักษ์จะได้รับการนับหน้าถือตาถ้าผลิตผลงานทางวิชาการหรือ
สัณยภัณฑ์ผลงานเขียนออกมาเผยแพร่บ้างแต่อาจไม่ต้องถึงกับมากเช่นอาจารย์ (สิริวรรณ
ภักดีบุตร 2523 : 85) สำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้น จาก
การศึกษาของ ยุวดี พิทักษ์ พบว่า จำนวนบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีผลงานทาง
วิชาการยังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย จึงน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สถานการณ์ของบรรณารักษ์
ไม่ได้รับการยกย่องเท่าที่ควร (ยุวดี พิทักษ์ 2519 : 141, 157) ดังนั้นถ้าบรรณารักษ์
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต้องการมีสถานการณ์เท่าเทียมอาจารย์ซึ่งก็ได้มีการเรียกร้องให้ปรับปรุง
การกำหนดตำแหน่ง การเลื่อนขั้น เลื่อนระดับเงินเดือนให้เกิดความเป็นธรรมเท่าเทียม
กับอาจารย์ ก็ควรปฏิบัติตามมาตรฐานที่วางไว้สำหรับอาจารย์เช่นเดียวกัน ซึ่งในปัจจุบั
คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) ได้ปรับสถานการณ์บรรณารักษ์
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยให้เป็นผู้ทำงานทางวิชาการมากขึ้น โดยการปรับปรุงระบบการ
บริหารงานข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยใหม่เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2526 คือ ได้
มีการกำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดตำแหน่ง รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการเลื่อนข้าราชการ
พลเรือนในมหาวิทยาลัยให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น ทำให้ตำแหน่งบรรณารักษ์อยู่ใน
สายบริหารวิชาการ (สาย ข.) กลุ่มบริการด้านห้องสมุด โดยมีระดับตำแหน่ง 4 ระดับ
คือ ระดับปฏิบัติการวิชาชีพ ระดับชำนาญการ ระดับเชี่ยวชาญ และระดับเชี่ยวชาญพิเศษ
และในการพิจารณาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งชำนาญการ เชี่ยวชาญ และเชี่ยวชาญพิเศษนั้น
ผู้ที่ได้รับการพิจารณาแต่งตั้งจะต้องอาศัยคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่ง รวมทั้งปริมาณและ
คุณภาพของงานด้านบริการวิชาการ จึงทำให้การผลิตผลงานทางวิชาการเข้าไปมีล้วนสำคัญ
ในหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาด้วย (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข.) บรรณารักษ์ห้องสมุด
มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องตื่นตัวกับการผลิตผลงานทางวิชาการ และเผยแพร่ผลงานเหล่านั้น
ให้แพร่หลาย

แม้ว่าการผลิตผลงานทางวิชาการจะมีความสำคัญและจำเป็นต่อวิชาชีพบรรณารักษ์ รวมทั้งการเลื่อนระดับตำแหน่งให้สูงขึ้น และการปรับสถานการณ์บรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัยให้ เป็นผู้ทำงานทางวิชาการมากขึ้นก็ตาม ข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันคือ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยยังผลิตผลงานทางวิชาการออกเผยแพร่ เป็นจำนวนไม่มากนัก (ยุวดี พิทักษ์ 2519 : 141) ไม่ว่าจะเป็นการผลิตผลงานประเภทงานวิจัย งานค้นคว้า และงานเรียบเรียง ดังปรากฏในการจัดทำวารสารทางบรรณารักษศาสตร์ของไทย ซึ่งปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งคือ การขาดแคลน เรื่องหรือบทความที่จะนำมาลง (ชัชชัย สิวณิช 2523 : 115; บรรณารักษาร 2524 : .ก; บรรณารักษาร 2525 : 1) ทั้งที่บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์และอยู่ในแหล่ง วิชาการที่สามารถผลิตผลงานทางวิชาการได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุที่การผลิตผลงานทางวิชาการมีความสำคัญต่อบรรณารักษ์ห้องสมุด มหาวิทยาลัย แต่ก็ยังมีบรรณารักษ์จำนวนน้อยผลิตผลงานทางวิชาการ และผลิตออกมาจำนวน ไม่มากนักดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาอย่างจริงจังในเรื่องปัญหาใน การผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย เพื่อทราบปัจจัยที่ทำให้ บรรณารักษ์ผลิตผลงานทางวิชาการ ประโยชน์ที่ได้รับจากการผลิตผลงานทางวิชาการ รูปแบบผลงานทางวิชาการที่บรรณารักษ์ผลิต 'ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการเผยแพร่' ผลงานทางวิชาการ ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อที่จะได้นำผลจากการ ศึกษาไปเป็นข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารระดับสูงในการที่จะหาแนวทางและวิธีการส่งเสริม และ สนับสนุนให้บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยผลิตผลงานทางวิชาการ ตลอดจนเผยแพร่ผลงาน เหล่านั้นอย่างจริงจัง เพื่อเป็นประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่ง การปรับสถานการณ์ของ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และเพื่อกระตุ้นบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยให้เกิด ความกระตือรือร้นในการผลิตผลงานทางวิชาการต่อไป อันจะส่งผลไปถึงความเจริญก้าวหน้า ทางวิชาการและวิชาชีพบรรณารักษ์ ทั้งในด้านการปฏิบัติงานห้องสมุด การให้บริการทาง วิชาการแก่ผู้ใช้ การเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ และรวมไปถึงการทำให้บุคคล ภายนอกอาชีพบรรณารักษียอมรับวิชาชีพและสถานภาพของบรรณารักษ์โดยทั่วไปอย่างแพร่หลาย มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยผลิตผลงานทางวิชาการ และประโยชน์ที่ได้รับจากการผลิตผลงานทางวิชาการ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ผลงานทางวิชาการที่บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ได้ผลิตมาแล้วในด้านรูปแบบของผลงานทางวิชาการ (บทความ วารสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยฯ) สาขาวิชา และแหล่งเผยแพร่
3. เพื่อศึกษาปัญหาในการผลิตและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยผลิตผลงานทางวิชาการ คือ เพื่อการเลื่อนตำแหน่งในระดับสูงขึ้นไป
2. บรรณารักษ์ที่มีวุฒิสูงกว่าระดับปริญญาตรีผลิตผลงานทางวิชาการมากกว่า บรรณารักษ์ที่มีวุฒิปริญญาตรี
3. บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยผลิตผลงานทางวิชาการในรูปบทความวารสารมากที่สุด
4. ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย คือ การไม่มีเวลา
5. บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในภูมิภาคประสบปัญหาในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการอยู่ในระดับสูงกว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมถึงงานเขียน งานเรียบเรียง งานแปล งานรวบรวม งานวิจัย และ ผลงานทางวิชาการในลักษณะอื่น ๆ ที่เทียบเคียงงานในลักษณะดังกล่าว โดยเขียน เรียบเรียง แปล รวบรวมและวิจัย เป็นหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย และโปสเตอร์สั้นที่สุด เป็นต้น

2. ผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ผลิตออกเผยแพร่
จะทำการศึกษาในช่วง 5 ปี คือ พ.ศ. 2523-2527

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดกลาง และ
บรรณารักษ์ห้องสมุดประจำวิทยาเขต ซึ่งทำหน้าที่เป็นหอสมุดกลางทุกคน รวมจำนวนทั้งสิ้น
290 คน จากหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จำนวน 25 แห่ง ได้แก่

3.1 หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร 13 แห่ง ได้แก่

3.1.1 กองห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล

3.1.2 สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

3.1.3 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3.1.4 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3.1.5 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3.1.6 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขต
ประสานมิตร

3.1.7 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางเขน

3.1.8 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตปทุมวัน

3.1.9 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพลศึกษา

3.1.10 ห้องสมุด สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตรนบุรี

3.1.11 หอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขต
เจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

3.1.12 ห้องสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ

3.1.13 หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2 หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค 12 แห่ง ได้แก่

3.2.1 ศูนย์บรรณสารสันเทษะ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

3.2.2 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน

3.2.3 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก

3.2.4 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขต

มหาสารคาม

- 3.2.5 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา
- 3.2.6 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 3.2.7 หอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขต
พระนครเหนือ
- 3.2.8 หอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
- 3.2.9 หอสมุดสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร แม่โจ้
- 3.2.10 หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
สงขลา
- 3.2.11 หอสมุดกลาง สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 3.2.12 หอสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความวารสาร วิทยานิพนธ์และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยการนำข้อมูลจากข้อ 1 มาสร้างแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิดและปลายเปิด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบ ได้แก่ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ระยะเวลาการทำงานในห้องสมุด และภูมิหลังการผลิตผลงานทางวิชาการในระหว่าง พ.ศ. 2523-2527 (ผลิต, ไม่ได้ผลิต)

ตอนที่ 2 การผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย (สำหรับบรรณารักษ์ที่ผลิตผลงานทางวิชาการ) ครอบคลุมถึง ปีลยที่ทำให้ผลิตผลงานทางวิชาการ ประโยชน์ที่ได้รับจากการผลิตผลงานทางวิชาการ และผลงานทางวิชาการที่ได้ผลิตและเผยแพร่ออกมาระหว่าง พ.ศ. 2523-2527 (จำแนกตามรูปแบบของผลงาน :- หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย คู่มือต่าง ๆ ฯลฯ)

ตอนที่ 3 ปัญหาในการผลิตและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ (ทั้งผู้ที่ผลิตและไม่ได้ผลิตผลงานทางวิชาการ) จำแนกเป็นปัญหาในการผลิตผลงานทางวิชาการ และปัญหาในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

3. ทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามที่สร้าง โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย 3 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 30 คน

4. นำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ และส่งแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วให้บรรณารักษ์ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จำนวน 290 คน ทั้งทางไปรษณีย์และนำไปส่งด้วยตนเอง

5. รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด มาวิเคราะห์และแปลงข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อทดสอบสมมุติฐาน วิเคราะห์ค่าร้อยละข้อมูลจากแบบสอบถามใช้วิธีการทางสถิติหาค่าต่าง ๆ ได้แก่ หาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางสังคมศาสตร์ (Statistical Packages for the Social Sciences - SPSS)

6. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

7. รายงานผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยผลิตผลงานทางวิชาการ
2. ทราบถึงรูปแบบการผลิตผลงานทางวิชาการ สาขาวิชา และแหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย
3. ทราบปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย
4. เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้บริหารระดับสูงในการส่งเสริมและสนับสนุนบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยให้มีการผลิตและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการอย่างกว้างขวาง อันเป็นประโยชน์ในการปรับสถานการณ์และการเลื่อนตำแหน่งในระดับสูงขึ้นไป

5. ช่วยกระตุ้นให้บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย เกิดความกระตือรือร้นในการผลิตผลงานทางวิชาการมากขึ้น

6. บรรณานุกรมผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการอ่านและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งต่างประเทศและในประเทศ พบว่า ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษา เรื่องปัญหาในการผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยตรง แต่มีการศึกษาเกี่ยวกับการผลิตงานเขียน งานวิจัย และสิ่งพิมพ์ของบรรณารักษ์โดยทั่วไป และบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะ และกล่าวพาดพิงถึงปัญหาในการผลิตผลงานวิจัย และสิ่งพิมพ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยไว้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดังต่อไปนี้

งานวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า ได้มีผู้ทำการศึกษาการผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ใน 2 ลักษณะ คือ ศึกษาจากผลงานที่บรรณารักษ์ผลิตออกมา โดยตรง และศึกษาจากแบบสอบถาม

1. ศึกษาจากผลงานที่บรรณารักษ์ผลิตออกมา

แมล์ซี บลูมฟิลด์ (Bloomfield 1966: 109-119) และพอลลา เดอ ซีโมน วัตสัน (Watson 1977: 275-384) ได้ทำการศึกษาการผลิตผลงานเขียน งานวิจัย และสิ่งพิมพ์ หรืออีกนัยหนึ่งผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ โดยบลูมฟิลด์ศึกษาจากงานเขียนของบรรณารักษ์ที่ได้รับการจัดทาสรรพณีไว้ใน Library Literature ส่วนวัตสันศึกษาจากสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสิ่งพิมพ์ที่อายุ 5 ปี ขึ้นไป รายชื่อสิ่งพิมพ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยนี้รวบรวมมาจากแหล่งตีพิมพ์หลายแหล่ง เช่น บรรณานุกรมสิ่งพิมพ์ของมหาวิทยาลัย รายงานประจำปีของห้องสมุด แหล่งข้อมูลทางชีวประวัติ รวมทั้งการส่งจดหมายไปยังผู้อำนวยการห้องสมุดมหาวิทยาลัย จำนวน 10 แห่ง เพื่อสอบถามรายชื่อสิ่งพิมพ์ของบรรณารักษ์ที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ และยังสามารถส่งแบบสอบถามไปยังบรรณารักษ์ที่ไม่มีข้อมูลปรากฏในแหล่งข้างต้น บลูมฟิลด์และวัตสัน มี

วัตถุประสงค์ในการศึกษาแตกต่างกัน คือ บลุ่มฟิลล์ ศึกษาเพื่อหารูปแบบการเขียนของ
บรรณารักษ์ ส่วนวัดสัน ศึกษาเพื่อหามาตรฐานในการผลิตสิ่งพิมพ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุด
มหาวิทยาลัย

ผลการศึกษาของบลุ่มฟิลล์ และวัดสัน มีความสอดคล้องกันในด้านรูปแบบ
ผลงานทางวิชาการ ซึ่งปรากฏว่า รูปแบบงานเขียนที่บรรณารักษ์ผลิตมากที่สุดคือ บทความ
วารสาร รองลงมาคือ บทวิจารณ์หนังสือ ส่วนผลการศึกษาในด้านวุฒิการศึกษาของ
บรรณารักษ์มีความแตกต่างกันคือ บลุ่มฟิลล์ พบว่าบรรณารักษ์ที่มีวุฒิปริญญา เอกทาง
บรรณารักษศาสตร์และสาขาวิชาอื่น ผลิตงานเขียนมากกว่าบรรณารักษ์ที่ไม่มีวุฒิปริญญา เอก
โดยเฉพาะบรรณารักษ์ที่มีวุฒิปริญญาโทผลิตผลงานด้านการศึกษาเขียนน้อยมากหลังจากได้รับวุฒิ
ปริญญาโทแล้ว ส่วนวัดสัน พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีวุฒิปริญญา โททาง
บรรณารักษศาสตร์ผลิตผลงานมากกว่าบรรณารักษ์ที่มีวุฒิปริญญา เอกทางบรรณารักษศาสตร์
และวัดสัน ยังพบว่า อายุ ระยะเวลาการเป็นบรรณารักษ์ ตำแหน่งหน้าที่การงานของ
บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับการผลิตสิ่งพิมพ์ หรือผลงานทางวิชาการ
กล่าวคือ บรรณารักษ์ที่มีอายุระหว่าง 40-44 ปี ผลิตสิ่งพิมพ์มากที่สุดถึงร้อยละ 18 ของ
สิ่งพิมพ์ที่ผลิตทั้งหมด ส่วนบรรณารักษ์ที่มีอายุระหว่าง 25-29 ปี ผลิตสิ่งพิมพ์น้อยที่สุด คือ
ร้อยละ 7 ในด้านระยะเวลาการเป็นบรรณารักษ์ พบว่า บรรณารักษ์ที่มีระยะเวลาการ
ทำงาน 16-20 ปี ผลิตสิ่งพิมพ์มากที่สุด คือร้อยละ 20 ของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตทั้งหมด รอง
ลงมาคือ บรรณารักษ์ที่มีระยะเวลาการทำงาน 5 ปี หรือน้อยกว่านั้นผลิตสิ่งพิมพ์ร้อยละ 10
ในด้านตำแหน่งหน้าที่การงาน พบว่า บรรณารักษ์ที่อยู่ในตำแหน่งหัวหน้าแผนกต่าง ๆ ใน
ห้องสมุด หรือหัวหน้าห้องสมุดสาขาผลิตสิ่งพิมพ์มากที่สุดถึงร้อยละ 43 ของสิ่งพิมพ์ที่ผลิต
ทั้งหมด ส่วนบรรณารักษ์ที่อยู่ในตำแหน่งหัวหน้าห้องสมุดผลิตสิ่งพิมพ์น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 13
และยังพบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ชอบลงผลงานในวารสารที่ตีพิมพ์
โดยหอสมุดแห่งชาติมากที่สุด นอกจากนั้น วัดสัน ยังพบว่า ในจำนวนบทความวารสารที่
ตีพิมพ์ในช่วงเวลา 5 ปีนั้น ร้อยละ 41 ตีพิมพ์ในวารสารอื่นที่ไม่ใช่วารสารทาง
บรรณารักษศาสตร์

2. ศึกษาจากแบบสอบถาม

โรเนลด์ เรย์แมน และแฟรงค์ วิลเลียม กูดดี (Rayman and Goudy 1980 : 43-48) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่สนับสนุนให้บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยผลิตผลงานวิจัยและสิ่งพิมพ์ ตลอดจนศึกษาถึงข้อกำหนดของห้องสมุดมหาวิทยาลัยสำหรับบรรณารักษ์ในการผลิตผลงานวิจัยและสิ่งพิมพ์ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจโดยส่งแบบสอบถามรวม 12 ข้อ ไปยังผู้อำนวยการห้องสมุดมหาวิทยาลัย 94 แห่ง ที่เป็นสมาชิกของสมาคมห้องสมุดเพื่อการวิจัย (Association of Research Libraries - ARL) ผลการวิจัยของเรย์แมน และกูดดี พบว่า สถานภาพของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ทำการสำรวจมี 3 สถานภาพ คือ สถานภาพอาจารย์ สถานภาพบรรณารักษ์ และสถานภาพอื่น ๆ ซึ่งสถานภาพของบรรณารักษ์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการผลิตงานวิจัยและสิ่งพิมพ์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่บรรณารักษ์มีสถานภาพอาจารย์ 10 แห่ง หรือร้อยละ 15 ของห้องสมุดที่ทำการสำรวจทั้งหมด กำหนดให้บรรณารักษ์ผลิตผลงานทางวิชาการเพื่อการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ส่วนห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่บรรณารักษ์มีสถานภาพบรรณารักษ์และสถานภาพอื่น 41 แห่ง กระตุ้นให้บรรณารักษ์ผลิตงานวิจัยและสิ่งพิมพ์ แต่ไม่ได้กำหนดให้บรรณารักษ์ต้องผลิตงานวิจัยและสิ่งพิมพ์เพื่อการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง สำหรับข้อกำหนดในการผลิตผลงานวิจัยและสิ่งพิมพ์นั้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัย 10 แห่ง ดังกล่าวกำหนดให้บรรณารักษ์ผลิตสิ่งพิมพ์ในรูปแบบหนังสือ บทความวารสาร บทหนึ่งหรือส่วนหนึ่งในหนังสือ เอกสารการประชุมวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ภายในห้องสมุด แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้กำหนดมาตรฐานของสิ่งพิมพ์เหล่านี้เอาไว้ว่าควรจะเป็นอย่างไร และในด้านสาขาวิชาที่กำหนดให้ผลิต พบว่า ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้ง 10 แห่ง ที่กำหนดให้บรรณารักษ์ผลิตสิ่งพิมพ์มีเพียง 2 แห่ง เท่านั้นที่กำหนดให้บรรณารักษ์ผลิตสิ่งพิมพ์ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ หรือสนเทศศาสตร์ ส่วนอีก 8 แห่ง กำหนดให้บรรณารักษ์ผลิตสิ่งพิมพ์ในสาขาวิชาใดก็ได้

ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่สนับสนุนให้บรรณารักษ์ผลิตงานวิจัยและสิ่งพิมพ์ พบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัย 35 แห่ง อนุญาตให้บรรณารักษ์ลาพักเพื่อทำงานวิจัยและสิ่งพิมพ์ได้บางเวลา ในขณะที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอีก 33 แห่ง ไม่อนุญาตให้ลา ใน

ด้านทุนวิจัยและทุนในการผลิตสิ่งพิมพ์นั้นได้มาจากหลายแหล่ง คือ ทุนภายในห้องสมุด ทุนภายในมหาวิทยาลัยที่สังกัดและทุนจากแหล่งอื่น ๆ สำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่กำหนดให้บรรณารักษ์ผลิตงานวิจัยและสิ่งพิมพ์นั้น บรรณารักษ์ได้รับทุนจากทั้งภายในห้องสมุดและจากมหาวิทยาลัยที่สังกัด ส่วนห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ไม่ได้กำหนดให้บรรณารักษ์ผลิตงานวิจัยและสิ่งพิมพ์นั้นมีแหล่งเงินทุนค่อนข้างจำกัด คือ ห้องสมุด 7 แห่ง ได้รับทุนจากห้องสมุดที่สังกัด ส่วนอีก 28 แห่ง ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยที่สังกัด และอีก 10 แห่งไม่ได้รับเงินทุนจากแหล่งใด ๆ อย่างไรก็ตาม การผลิตงานวิจัยและสิ่งพิมพ์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนเท่าที่ควรทั้งในด้านทุนทรัพย์และเวลา

พริสซิลลา กือแกน (Guihegan 1981: 571-575) ได้ทำการศึกษาสิ่งพิมพ์หรือผลงานทางวิชาการที่ใช้ในการพิจารณาเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยว่า เป็นสิ่งพิมพ์ในสาขาบรรณารักษศาสตร์/สนเทศศาสตร์ หรือสิ่งพิมพ์ในสาขาวิชาอื่น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการส่งแบบสอบถามสั้น ๆ ไปยังผู้อำนวยการห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกของสมาคมห้องสมุดเพื่อการวิจัย (Association of Research Libraries - ARL) 108 แห่ง ผลการวิจัยของ กือแกน พบว่า ในจำนวนห้องสมุดมหาวิทยาลัย 13 แห่ง ที่กำหนดให้ใช้สิ่งพิมพ์ในการพิจารณาเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งนั้น 9 แห่ง กำหนดให้สิ่งพิมพ์ในสาขาวิชาอื่นมีความสำคัญเท่าเทียมกับสิ่งพิมพ์ในสาขาบรรณารักษศาสตร์/สนเทศศาสตร์ และมีเพียง 2 แห่ง เท่านั้นที่กำหนดให้สิ่งพิมพ์ในสาขาวิชาอื่นมีค่าน้อยกว่าหรือมีความสำคัญน้อยกว่าสิ่งพิมพ์ในสาขาบรรณารักษศาสตร์/สนเทศศาสตร์ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เรย์แมนและกูดดี ที่พบว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสิ่งพิมพ์ในสาขาวิชาอื่น เช่นเดียวกับสิ่งพิมพ์ในสาขาบรรณารักษศาสตร์/สนเทศศาสตร์

โรแลนด์ ซี. เพอร์สัน และ คาร์เรล แอล. เจนกินส์ (Person and Jenkins 1985: 346-349) ได้ทำการศึกษาปริมาณและประเภทของจดหมายที่ผู้อ่านบทความวารสารส่งไปให้ผู้เขียนบทความในวารสาร 5 รายการ คือ College and Research Libraries, The Journal of Academic Librarianship, Journal of Library Administration, Library Resources & Technical Services และ R.Q. รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเขียนจดหมายของผู้อ่าน และ

ตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้เขียนบทความและผู้อ่าน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้เขียนบทความในวารสาร 5 รายการ ดังกล่าว จำนวน 209 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 74 ชุด ผลการศึกษา พบว่า จดหมายจากผู้อ่านที่มีไปยังผู้เขียนบทความนั้นส่วนใหญ่อยู่ในรูปจดหมายส่วนตัว วัตถุประสงค์ในการเขียนจดหมายส่วนใหญ่ คือ เพื่อขอคำแนะนำบทความวารสารหรือฉบับพิมพ์ซ้ำ ในด้านตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้เขียน พบว่า ผู้เขียนทำงานด้านบริการในห้องสมุดมากที่สุด ส่วนตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้อ่าน พบว่า เป็นผู้ทำงานด้านบริหารห้องสมุดมากที่สุด สำหรับบทความที่ผู้อ่านเขียนจดหมายถึงส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับงานด้านเทคนิคในห้องสมุด ส่วนปัจจัยหรือเหตุผลสำคัญในการเขียนบทความของผู้เขียนคือ เพื่อเผยแพร่ เรื่องที่อยู่ในความสนใจหรือมีความสำคัญต่อตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

สำหรับงานวิจัยในประเทศ การผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ได้กล่าวถึงไว้เป็นส่วนหนึ่งในการวิจัยของ ยุวดี พิทักษ์ (2519: 1-225) ที่ทำการศึกษาสถานะภาพของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานะภาพของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อสถานะภาพ เพื่อทราบทัศนคติและความต้องการของบรรณารักษ์เกี่ยวกับสถานะภาพ และเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารได้ตระหนักถึงความสำคัญของบรรณารักษ์วิชาชีพ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้บรรณารักษ์ได้มีสถานะภาพที่เท่าเทียมกับวิชาชีพอื่น ๆ ผู้วิจัยสำรวจโดยส่งแบบสอบถามไปยังบรรณารักษ์ 220 คน และเลือกสัมภาษณ์บรรณารักษ์บางคน ผลของการวิจัยในด้านการผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย พบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำนวนน้อยที่ผลิตผลงานวิจัยและงานเรียบเรียง และผลงานที่ผลิตออกมาก็ยังมีจำนวนไม่มากนัก มีบรรณารักษ์เพียงร้อยละ 26.67 เท่านั้น ที่มีผลงานวิจัยและงานเรียบเรียง และในจำนวนผลงานทางวิชาการทั้งหมด 287 เรื่อง ที่บรรณารักษ์ผลิตออกมา ปรากฏว่าเป็นบทความวารสารทางวิชาการถึงร้อยละ 49.13 รองลงมา คือ งานแปล ร้อยละ 16.83 และรายงานเล่นอในการประชุมวิชาการมีน้อยที่สุด เกือบร้อยละ 4.84 ซึ่งผลการวิจัยของ ยุวดี พิทักษ์ ส่วนนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บลุ่มพิลด์และวัตสัน ซึ่งพบว่า ในด้านรูปแบบ ผลงานทางวิชาการที่บรรณารักษ์ผลิตมากที่สุด คือ บทความวารสาร

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การผลิต หมายถึง การเขียน การเรียบเรียง การแปล การรวบรวม การวิจัย รวมทั้งการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

บรรณารักษ์ หมายถึง บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีวุฒิตั้งแต่ระดับปริญญาตรีทางบรรณารักษศาสตร์ขึ้นไป และอยู่ในระดับปฏิบัติการทางวิชาชีพ ระดับชำนาญการ ระดับเชี่ยวชาญ และระดับเชี่ยวชาญพิเศษ ปฏิบัติงานประจำอยู่ในหอสมุดกลางหรือห้องสมุดวิทยาเขตที่ทำหน้าที่เป็นหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย รวมทั้งผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอาจารย์แต่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ ทั้งนี้ไม่รวมผู้ศึกษาต่อ และผู้ที่อยู่ระหว่างการอบรมสัมมนา เป็นเวลาติดต่อกันตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป

ผลงานทางวิชาการ หมายถึง ผลงานซึ่งเกิดจากการศึกษา ค้นคว้า วิจัย อย่างมีระบบในแขนงวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างกว้างขวางหรือเฉพาะเจาะจงในแง่ใดแง่หนึ่ง มีหลักฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และมีความประณีตในการเขียน จัดทำขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง

รูปแบบของผลงานทางวิชาการ หมายถึง ผลงานทางวิชาการที่ผลิตออกมาในรูปแบบหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ (บทความวารสาร บทความในหนังสือพิมพ์ บทหนึ่ง/ ส่วนหนึ่งในหนังสือบทความในสารานุกรม) เอกสารทางวิชาการ (เอกสารเสนอในการประชุม/สัมมนาทางวิชาการ) คู่มือต่าง ๆ เช่น คู่มือการใช้ห้องสมุด คู่มือนำชมห้องสมุด คู่มือการใช้टरรรชนีและสาระสังเขป คู่มือช่วยการค้นคว้า เช่น บรรณานุกรม ทรรรชนีวารสาร และสาระสังเขป คู่มือการปฏิบัติงาน (Staff Manuals) และคู่มือการฝึกปฏิบัติงาน ห้องสมุด บทความออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สไลด์ประกอบเสียง เทปบันทึกภาพ ผลงานวิจัย

ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หมายถึง หอสมุดกลางหรือห้องสมุดที่ทำหน้าที่เป็นหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย หรือห้องสมุดกลางของแต่ละวิทยาเขตของมหาวิทยาลัย ซึ่งสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ห้องสมุดเหล่านี้รวมถึงห้องสมุดสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น และมีสถานภาพเทียบเท่ามหาวิทยาลัย และสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ไม่รวมมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเอกชน

แหล่งเผยแพร่ หมายถึง แหล่งที่รับผิดชอบในการจัดพิมพ์ผลงานทางวิชาการ
ของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งในที่นี้หมายถึงห้องสมุดที่สังกัด มหาวิทยาลัยที่สังกัด
สำนักพิมพ์ / โรงพิมพ์ หน่วยงานและ / หรือองค์กรอื่น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย